

Anmälan mot Polismyndigheten i Norrbotten för bristfällig eftersökning av en försvunnen person

---

Anmälan

AA framförde i en anmälan med komplettering klagomål mot Polismyndigheten i Norrbotten för bristfällig eftersökning av en försvunnen person. Han anförde bl.a. följande. I november 2006 anmäldes BB, som var 62 år gammal och sjuklig, försvunnen. BB hade senast setts gående på en väg som ledde till Suolosjöarna. – Polismästaren CC beslutade att någon räddningstjänst inte skulle inledas utan överlämnade ärendet till närpolischefen DD som i sin tur underlät att vidta viktiga åtgärder i inledningsskedet. Då sökandet borde ha varit som mest aktivt lät han i stället bl.a. genomföra befäls- och personalmöten. Vidare togs inte 18 civila fjällräddare som står till polisens förfogande i anspråk och AA, som arbetade som hundförare men var ledig vid tillfället, kallades inte in för tjänstgöring. Han kunde sedan till sin förvåning läsa i tidningen att polisen hade personalbrist varför de inte kunde söka efter BB. Om polisledningen inte hade nonchalerat allvaret i situationen hade BB sannolikt hittats och förmodligen varit vid liv idag. Nu hittades BB död i juli månad 2007 i en stuga vid de nämnda sjöarna. Ärendets behandling väckte bestörtning hos polispersonal i Gällivare. Bland annat på grund av händelsen valde AA att avsluta sin anställning som polis. – AA uppgav senare att han hört att andra eftersökningar efter händelsen skötts på ett bra sätt varför målet med hans anmälan till JO hade nåtts.

Utredning

Handlingar infordrades och granskades, bl.a. anmälan om försvinnandet, åtgärdsblad, spaningsuppslag, händelserapporter och en sammanställning som gjorts av polismannen EE med synpunkter på hur efterforskningen av den försvunne hade skötts.

Av de granskade handlingarna framgick inte orsaken till att polismyndigheten inte beslutat om mer omfattande efterforskningar av BB. Ärendet remitterades därför till polismyndigheten för yttrande och upplysningar över vad som hade framförts i anmälan till JO.

Polismyndigheten (länspolismästaren FF) kom in med ett remissvar till vilket bl.a. hade fogats utdrag från polismyndighetens delegationsordning. I remissvaret anfördes följande.

Omständigheterna i ärendet

Den 6 november 2006 kl. 16.55 inkom en anmälan till Polismyndigheten i Norrbotten från GG om att hennes bror, BB, var försvunnen (K24341-06). GG uppgav att brodern inte hade varit synlig sedan den 1 november. Vidare uppgav GG att brodern kan hålla sig gömd för att undgå sjukhusbesök, att brodern var psykiskt sjuk och att han hade behov av vissa mediciner.

Samma dag beslutade kommissarien HH att förundersökning inte skulle inledas då någon brottsmisstanke inte förelåg.

Ärendet om den försvunna BB har handlagts vid dåvarande Polisområde Norra Lappland, i Gällivare. Företagna åtgärder i ärendet har dokumenterats kontinuerligt på ett åtgärdsblad.

Den 9 juli 2007 inkom en anmälan om en anträffad död person som sedan identifierades såsom BB (K14559-07).

Polismyndighetens yttrande

Rättslig reglering m.m.

Av 4 kap 11 § förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor framgår att polismyndighet ansvarar för efterforskning av försvunna personer som avses i 4 kap 4 § lag (2003:778) om skydd mot olyckor.

Polis får också bereda sig tillträde till ett hus, rum eller annat ställe i samband med efterspaning av en försvunnen person med stöd av 21 § polislagen (1984:387).

För efterforskning av försvunnen person har polisen utbildats enligt en vedertagen metod för klassificering, bedömning och insats benämnd Managing Search Operations (MSO). Metoden innebär i korthet att ett inkommet ärende åsätts en angelägenhetsgrad. Bedömningen inriktas främst på den försvunnes överlevnads- och möjligheter med hänsyn till t.ex. ålder, hälsa, terräng, årstid. Med ledning av bedömningen fastställs vilken av de tre angelägenhetsgraderna som insatsen ska bedrivas utifrån. De tre graderna är i stigande svårighetsgrad: ovisshetsläge, beredskapsläge och nödläge. Mot dessa lägen knyts sedan åtgärdsplaner och andra åtgärder.

Polischef beslutar om försvinnande ska anses som ett nödläge dvs. att efterforskningsinsatsen är bedömd som räddningstjänst. Detta innebär att åtgärder ska vidtas omedelbart. Polischefen är då räddningsledare och har det operativa ansvaret för insatsen. Polischefen kan delegera uppgiften till annan person som har erforderlig utbildning för uppdraget.

Ärendet

Anmälan om den försvunne BB upptogs av polisman i tjänst i Gällivare måndagen den 6 november kl. 16.55. Anmälaren, GG, syster till BB, uppgav att brodern inte hade setts till sedan den 1 november. Av upprättat åtgärdsblad framgår att en polispatrull fanns på plats vid BB:s bostad kl. 17.15 och eftersom ingen öppnade så gick man in i bostaden och kunde konstatera att BB inte fanns där.

Av händelserapporten (HR) framgår att vakthavande befäl informerades om ärendet 17.04.

Polispatrullen fortsatte sökandet efter BB under kvällen och s.k. inre spaning bedrevs. Man kontaktade Gällivare lasarett, underrättade taxi och samtalade med en släkting till BB.

Kommissarie DD uppger följande: När han påbörjade sin tjänstgöring dagen efter det att anmälan upptagits, dvs. tisdagen den 7 november fick han del av den inkomna anmälan om BB:s försvinnande. Han uppdrog åt tjänstgörande yttre befäl

att föredra ärendet för dåvarande polismästaren i Polisområde Norra Lappland, CC. Utifrån föredragningen beslutade polismästaren att det i förevarande fall inte var fråga om räddningstjänst utan han delegerade ansvaret för ärendet till honom i egenskap av närpolischef. Åtgärder i ärendet vidtogs således i enlighet med polislagens bestämmelser.

Påståendet i anmälan till Justitieombudsmannen om att man underlät att företa några åtgärder i inledningskeendet och att man prioriterade ett s.k. befälsmöte är befängt. Förutom inre spaning företogs kontroller både med hundpatrull och med skoterpatrull. Vidare rekvirerades polishelikoptern. Den omständigheten att det var ett inplanerat personalmöte den dagen har på intet sätt påverkat efterforskningarna. Om det hade varit aktuellt med en räddningsinsats hade förutsättningarna varit de bästa då ett osedvanligt stort antal poliser var samlade i Gällivare.

Polismästaren CC uppger följande: Inom dåvarande Polisområde Norra Lappland, omfattade kommunerna Kiruna, Gällivare och Jokkmokk, har man stor erfarenhet av räddningstjänst. Vidare föredras för honom ett antal ärenden om eftersök när han upprätthåller polischefsberedskap. I Gällivare finns polis-myndighetens MSO-instruktör och ett stort antal poliser är utbildade enligt MSO-konceptet. Kunskapen om eftersök av person är således god. När han fick ärendet om den försvunne BB föredraget för sig den 7 november grundade han sitt beslut att inte inleda räddningstjänst på det att BB inte hade setts till sedan den 1 november och att det inte fanns någon iakttagelse eller indikation på var ett eftersök, i så fall, borde ha satts in. Vidare hade vädret varit dåligt de senaste dagarna. Det som stod till buds var således det arbete som redan hade påbörjats, dvs. att efterhöra hos sjukhus och andra inrättningar om någon haft kontakt med BB, genomsöka byggnader i närområdet och med hjälp av BB:s anhöriga få tips på andra tänkbara vistelseplatser.

Helikopterpiloten, kommissarie JJ, uppger följande: Han erinrar sig väl detta eftersök, dels av den anledningen att han tillsammans med en tekniker den 6 november hade besökt samhället Vittangi, Kiruna kommun, och noterat att det fortfarande i stort sett var barmark i området och dels av den anledningen att han, utöver bisittare från Gällivare polisområde hade två polisstudenter med sig vid överflygning senare i det aktuella området. Avsikten var att söka den 8 november men på grund av dåligt flygväder kunde man med helikopter genomsöka terrängen först den 9 november och då var det ett uppskattningsvis ett 2-3 dm tjockt snötäcke i området. Förutsättningarna för att se fotspår på mark eller på en stugbro eller om det eldats i någon stuga var således goda. Efterforskningarna blev emellertid resultatlösa.

Sammanfattningsvis

Anmälan om den försvunne BB inkom den 6 november, kl. 16.55. Handlingarna i ärendet utvisar att polisen i Gällivare omedelbart vidtog åtgärder för att söka efter BB. Av noteringarna i händelserapporten framgår att vakthavande befäl informerades om ärendet kl. 17.04. Tjänstgörande vakthavande befäl beslutade om fortsatta efterforskningar efter BB.

Polismästaren, som fick ärendet föredraget för sig dagen därpå, den 7 november, beslutade med beaktande av föreliggande omständigheter att inte inleda räddningstjänst. Polismyndighetens anser inte att kritik kan riktas mot polismästarens bedömning att inte besluta om räddningstjänst. I ärenden om försvunna personer måste en bedömning göras utifrån de omständigheter som föreligger och att i detta läge starta upp en stor polisinsats och kalla in fjällräddningsorganisationen hade sannolikt inte tjänat sitt syfte.

Det kan möjligen invändas att vakthavande befäl borde ha föredragit ärendet för polischef i beredskap omedelbart efter det att denne underrättats om ärendet. I polismyndighetens arbetsordning framgår att polischef ska fatta beslut om efterforskning av försvunnen person jämlikt lag om skydd mot olyckor (Polismyndighetens arbetsordning, bilaga 3, delegationsordning). Det är emellertid myndighetens uppfattning att det måste finnas ett utrymme för vakthavande befäl att göra en bedömning av om det överhuvudtaget kan bli fråga om att inleda räddningsinsats. Avsikten är inte att vakthavande befäl undantagslöst ska underställa

ärenden om försvunnen person för polischef. Vaktstående befäl äger däremot inte rätt att besluta om att inleda en räddningsinsats. Det bör också framhållas, anser myndigheten, att räddningsledarskapet i princip regelmässigt delegeras till vaktstående befäl eller närpolischef varför dessa besitter en god kompetens även bedömningsmässigt.

Som en hjälp att systematisera och skapa beslutsunderlag har MSO-konceptet framtagits. Konceptet har inte i sin helhet tillämpats i detta ärende då detta handlagts i enlighet med polislagens bestämmelser.

Påstående i anmälan till Justitieombudsmannen om att ett befälsmöte prioriterats framför ett eftersök anser myndigheten knappast förtjänar att kommenteras. Som ovan angivits är kompetensen inom myndigheten hög när det gäller eftersök av försvunnen person och det är inte endast anmälaren som känner till hur viktiga de initiala åtgärderna är. Den omständigheten att ett stort antal poliser fanns samlade i Gällivare hade varit en fördel om ett räddningstjänstupdrag hade varit påkallat.

Det är således myndighetens uppfattning att någon kritik inte kan riktas mot de överväganden som gjorts i ärendet. Anmälaren är i sin skrivelse kritisk mot att man inte beslutade om räddningstjänst men anför inte några sakliga skäl för att så borde ha skett. Den stuga som BB sedermera återfanns i låg avsides och någon indikation att han hade sökt sig åt det hållet förelåg inte. Den omständigheten att BB vid ett par tillfällen tidigare på liknande sätt anmälts försvunnen av sin syster och sedan kommit tillrätta (K9045-03 och K11681-05) har inte påverkat polisinsatsens omfattning. Det bör noteras att BB hade egen lägenhet och redde sig själv.

Polisväsendet lägger årligen ner stora resurser på att försöka återbörda försvunna personer men också för att hitta försvunna som man med största säkerhet kan anta inte längre finns i livet. Vid Polismyndigheten i Norrbotten har under det senaste året hanterats drygt 250 ärenden om försvunnen person och myndigheten använder sig av MSO-konceptet. Den allmänna kunskapen om räddningstjänst är, enligt myndighetens uppfattning, mycket god.

AA kommenterade remissvaret och anförde bl.a. att det den 9 november 2006 fanns fem observationer om att BB uppehållit sig i det område där han senare påträffades död. Polisen gjorde också senare vissa kontroller i det området men i alldeles för liten omfattning, trots att polisledningen motsägelsefullt påstått att det inte fanns några indikationer på att BB befann sig där. Åtgärderna borde ha utförts tidigare.

Bedömning

I lagen (2003:778) om skydd mot olyckor finns regler om bl.a. statens skyldigheter angående räddningstjänst. Till räddningstjänst hör t.ex. efterforskning av personer som har försvunnit under sådana omständigheter att det kan befaras att det föreligger fara för deras liv eller allvarlig risk för deras hälsa (4 kap. 4 §). Enligt 4 kap. 11 § förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor ansvarar polismyndigheterna för efterforskningen i sådana fall. Även i situationer som inte faller under lagen om skydd mot olyckor har naturligtvis polisen skyldighet att ingripa till skydd för människor som befinner sig i fara (2 § 4 polislagen, 1984:387, se också Berggren m.fl., Polislagen, 7:e uppl., s. 37 f.). En polisman får även bereda sig tillträde till hus, rum eller annat ställe, när det är nödvändigt för efterspaning av någon som är försvunnen, om denne kan antas behöva hjälp (21 § polislagen). Varje polismyndighet ska upprätta planer för polisens insatser vid bl.a. särskilda händelser (3 kap. 12 § polisförordningen, 1998:1558). Efterforskning av en försvunnen person kan utgöra en sådan särskild händelse (se allmänna råden i anslutning till 5 § i FAP 201-1).

I det aktuella fallet anmälde BB:s syster den 6 november 2006 kl. 16.55 att hennes bror hade försvunnit. Hon uppgav bl.a. att brodern inte hade setts till sedan den 1 november och dessutom uteblivit den 2 november från vårdcentralen där han skulle ha fått en injektion, vilket han på grund av sin psykiska hälsa behövde för att fungera. Utan medicin blev han dålig och det hände att han då höll sig gömd för att slippa åka till sjukhus. Någon hade sett honom vid Poutikavägen i Malmberget.

Samma dag kl. 17.04 underrättades vakthavande befälet om anmälan, varefter vissa åtgärder vidtogs. Bland annat undersöktes BB:s lägenhet och spaning utfördes efter Poutikavägen. Även andra vägar och ödehus undersöktes. Vidare kontaktades sjukhus, taxibolag och en släkting till BB. Därefter, kl. 21.45, beslutades att man skulle avvakta med vidare åtgärder till nästa dag.

Först på förmiddagen påföljande dag föredrogs ärendet för polismästaren CC. Han beslutade kl. 09.45 att räddningstjänst inte skulle inledas och delegerade sedan ansvaret för ärendet till DD.

Enligt polismyndigheten kan det möjligen invändas att vakthavande befälet borde ha föredragit ärendet tidigare för polischefen eftersom det enligt myndighetens arbetsordning är polischef som beslutar om räddningstjänst, dvs. efterforskning av försvunnen person enligt lagen om skydd mot olyckor, ska genomföras (enligt delegationsordningen är polisintendent lägsta beslutsnivå för ett sådant beslut). Polismyndigheten har dock anfört att det måste finnas utrymme för vakthavande befäl att göra en bedömning av om det överhuvudtaget kan bli fråga om att inleda en insats i form av räddningstjänst och att avsikten inte är att vakthavande befäl undantagslöst ska underställa polischef ärenden om försvunnen person.

Det är givet att det inte i samtliga fall då en person anmäls försvunnen ställs samma krav på aktivitet från polisens sida. Det kan t.ex. ibland finnas skäl att avvakta något för att se om personen kommer till rätta på egen hand innan någon åtgärd vidtas medan det i andra fall kan vara av allra största vikt att ett efterforskningsarbete påbörjas omedelbart. Om det inte framstår som uppenbart att en insats i form av räddningstjänst inte ska påbörjas genast anser jag att frågan snarast möjligt bör underställas behörig beslutsfattare – inte minst för att vinna tid om en omfattande räddningsaktion ska iscensättas. Enligt min mening var de uppgifter som BB:s syster hade lämnat i anmälan sådana att det i vart fall fanns goda skäl att överväga om det kunde befaras föreligga ett nödläge av sådant slag att räddningstjänst borde inledas. Bland annat med beaktande av att BB redan hade varit försvunnen några dagar då anmälan gjordes har jag svårt att förstå att vakthavande befälet dröjde med att föredra ärendet för polischefen till påföljande dag. Enligt min uppfattning borde så ha skett redan samma dag som anmälan gjordes, dvs. den 6 november 2006.

När det sedan gäller ställningstagandet dagen därpå att inte besluta om räddningstjänst framgick inte i det inledande skedet av JO:s utredning vilken bedömning som beslutet grundats på. CC har dock i remissvaret uppgett att han grundade sitt ställningstagande på att BB inte hade setts till sedan den 1 november och att det inte fanns någon iakttagelse eller indikation som tydde på var en eftersökning borde sättas in. Dessutom hade vädret varit dåligt de senaste dagarna.

Det är naturligtvis vanskligt att vid en granskning i efterhand avgöra om CC den 7 november 2006 borde ha beslutat att inleda räddningstjänst – och därmed sätta igång ett mer omfattande efterforskningsarbete – och hur detta i så fall borde ha

lagts upp. Frågor av sådant slag kan endast helt undantagsvis prövas av JO och är också av den arten att det finns ett visst utrymme för olika, var för sig godtagbara, bedömningar. Jag anser mig inte i detta fall ha underlag för att kritisera CC för hans beslut den 7 november 2006.

Mot bakgrund av vad som kommit fram i ärendet anser jag mig emellertid kunna göra följande reflexioner.

Såväl AA som polismyndigheten har berört vikten av de initiala åtgärderna i ärenden om försvunna personer. Det är givetvis lätt att inse betydelsen av att erforderliga insatser sätts in så tidigt som möjligt (jfr Efterforskning av försvunna personer: Grundläggande information för den som deltar i ett eftersök, utgiven av Rikspolisstyrelsen och Civilförsvarsförbundet 1999, 3:e tryckningen 2002, s. 7, samt Rikspolisstyrelsens rapport, 1997:1, Efterforskning enligt räddningstjänstlagen av försvunna personer, s. 23). Beslutet den 7 november 2006 att inte inleda räddningstjänst uppges, som nyss redovisats, ha grundats bl.a. på att det saknades indikationer på var eftersökning borde ske och på att dåligt väder rådde. Detta sist nämnda förhållande skulle förstås ha försvårat sökandet efter spår men kunde även innebära att situationen för den försvunne blev desto mera allvarlig. Vidare framgår det av handlingarna i ärendet, som AA mycket riktigt påpekat, att det främst den 8 och 9 november 2006 gjordes iakttagelser som kunde sättas i samband med BB och att det således framkom ytterligare uppgifter om i vilket område han möjligen kunde befinna sig. De efterforskningar som trots allt skedde synes också delvis ha utgått från dessa uppgifter. Det förefaller alltså som om de närmaste dagarnas händelseutveckling innebar att de förutsättningar som legat till grund för polismästarens beslut den 7 november 2006 förändrades i detta viktiga avseende. Det kunde därför ha funnits skäl att på nytt underställa frågan om räddningstjänst dennes prövning. De nya iakttagelserna kunde givetvis även utan ett beslut om räddningstjänst ha föranlett mera omfattande insatser. De kunde ha gett närpolischefen, som ansvarade för ärendet, anledning att med stöd av polislagen besluta om insatser av t.ex. hundpatrull och helikopter i större omfattning än som kom att ske.

Vad som i övrigt kommit fram i ärendet föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.